

МІФ, СИМВОЛ, СВІТОГЛЯД

«Світ зітканий із символів не лише метафорично, а й реально,
і ми пізнаємо цей світ, сплітаючи своє розуміння з цих символів»
Хосе Аргуельєс, «Фактор майя».

Кожен, хто береться всерйоз досліджувати прадавню культуру та світогляд предків, не без підстав вважає, що людині необхідне знання своїх коренів. І дивується, чому сучасна молодь захоплюється міфологією кельтів, скандинавів, греків чи японців. Бо її активно розкручують та пропагують фантастичні телесеріали. Мало хто пробує пізнати значно глибший та цікавіший у космогонічному аспекті світ української міфології, бо ця міфологія розкрита не достатньо яскраво. Поки що кодова символіка сили наших пращурів не розглянута на рівні освітніх програм. Вона слабо проявляється в українському літературному середовищі й кінопросторі, та й то хіба що на рівні примітивної демонології.

Сучасна людина схильна дивитися на міф як на красиве видовищне «фентезі» — і не більше. Але в цьому «фентезі» дуже слабо виражена ідея єдності світу й закономірностей його творення та розвитку — по горизонталі й вертикалі простору і часу. А саме ця ідея дала змогу символам і алегоріям древніх культур подолати неймовірно довгий шлях у свідомості й пам'яті людства.

Символи діяли та діють як енергетична проєкція сили, — і в цьому їхня універсальність та позачасовість.

«...Символи — не загальна абстракція, а щось життєво необхідне для нашого існування. Поки ми перебуваємо у сні й не усвідомлюєм могутності символів, нам сняться кошмари, і ми перебуваємо в заручниках цього світу, в якому погасло істинне знання символів. Як відомо, не хлібом єдиним житиме людина. Хоча духовність може видаватися туманною концепцією чи занадто високою метою, — лише наша власна переконаність у відмінності науки від духовності заважає досягти повного розуміння й осмислення символів», — написав Хосе Аргуельєс у книжці «Фактор майя».

Від моменту свого створення природа людини майже не змінилася. Змінювалися тільки історичні та цивілізаційні «декорації». І закони світобудови залишаються незмінними, — видозмінюються лише їхні прояви у процесі еволюції. Тому не випадково від початку світу людство так терпляче й послідовно намагається зберегти і передати нащадкам ті іноді наївні, з погляду сучасної людини, знання, котрі задля їхнього збереження були дбайливо «загорнуті» в барвисту сюжетну оболонку міфів, казок і притч.

Що ж насправді ховається за оболонкою світових міфів? Чому їхні сюжети, символи й алегорії наповнили побут і життя людей глибоким змістом?

Як образна алегорія міфу трансформується в символ?

Як взаємодіють між собою міфи та символи, і який вплив на життя сучасної людини має ця взаємодія?

Часта повторюваність одних і тих самих символів та міфологічних сюжетів на різних континентах планети мала б наштовхнути людей на усвідомлення того, що ці сюжети «приходили» до різних представників рас і народів не випадково, — і їхня світоглядна схожість засвідчує цілісність знань, котрі набуло людство упродовж свого цивілізаційного та історичного розвитку.

Щоби розкрити для себе вселенську глибину українського світогляду в усіх проявах духовної і матеріальної культури — необхідно торкнутися його першовитоків. А це — насамперед ґенетичний та міфологічний пласти пам'яті, бо саме ґенетична пам'ять є носієм первинної інформації, на якій виростає світоглядне дерево людства.

Коли людина народжується, вона вже має у ґенах родове віно пам'яті, — її «скриня» заповнена спадком від батька і матері, які, мов ягідки винограду, передають своїй дитині всю генетичну спадщину роду, народу, людства, божественного сімені.

Саме тому в українців таким величним є символ виноградної лози — як символ спадкоємності, духовного зв'язку людської душі зі своїм Творцем від початку світу. А земний «едем» у наших піснях називається «садом-виноградом».

Міфологічна канва пам'яті про закони творення світу, особливості світобудови, циклічність змін у живій природі, відповідальність людини перед царствами природи є основою, ґрунтом для проявлення індивідуальної матриці людської особистості.

Із базових знань, що людина отримала ґенетично, доповнених у дитинстві через слухання казок, пісень, через обрядову культуру, через самонавчання виростає світогляд людини, в якому вона волею вільного творця обирає для себе ті скарби, які найкраще допоможуть їй виконати свою єдину життєву місію.

Вибір цінностей життя веде людську особистість до пізнання своїх духовних джерел — до пробудження самосвідомості. Й ця пробуджена самосвідомість неминуче шукає розв'язків, відповідей на ті первинні базові питання, що доносять міф і символ.

У прадавні часи міфологічний образ світу не розділяли з тим образом, який формувала так звана наукова думка. Релігійні та світоглядні знання були синкретичні.

Технократична наука останніх століть стала настільки матеріалістичною, що між міфологічною та науковою картинами світу виникла прірва. Наука, як і релігійний догматизм, відкинули міфопоетичні світоглядні візії первісних людей як вигадки дикунів-невігласів. І цим значно обмежили для людей нової доби обрії пізнання світу.

На щастя, теперішня наука вже суттєво наблизилася до розуміння тих алегорій і символів, якими послуговувалися наші пращури. Нині можемо з наукового погляду пояснювати космогонію предків. Але для цього необхідно й тим, хто досліджує і намагається «реконструювати» давній світогляд, не примітивізувати значення алегорій та символів, не опускати своє розуміння їх на так званий рівень первісної людини, а піднятися до розуміння елементарних закономірностей життя всесвіту на рівні найсучасніших наукових відкриттів. Бо насправді сьогодні вже ніхто не

може стверджувати вслід за Дарвіном, що примітивна праця створила людину. Ми не здатні навіть уявити, скільки разів людство вже піднімалося на найвищий щабель цивілізаційного розвитку і стрімко падало у прірву печерного дикунства.

Мабуть, нині не важко допустити, з якою швидкістю деградувало б сучасне цивілізоване покоління, якби раптом зникла електроенергія. Людина поставила себе в повну залежність від своїх роботизованих «теплиць»: вона вже не знає, як виростити і змолоти хліб.

Безліч фантастичних артефактів, які дотепер знаходять археологи, підтверджують, що і сорок, і сто тисяч літ тому на наших теренах жили дуже високоцивілізовані суспільства. І це вони творили міфологію, від них ми отримали у спадок потужну систему символів-оберегів. Можливо, наші предки «загорнули» в казкові обгортки цінну інформацію саме для тих, хто вже не зможе збагнути глибину їхніх знань. Тобто — для нас із вами. До часу, поки ми не будемо готові її для себе розкрити.

Це засвідчує й езотеризм Євангелії. Коли учні запитували у Христа, чому Він говорить до людей притчами, а не пояснює прямо, Учитель відповідав: *«Щоби слухали і не чули, дивилися і не бачили, поки не навернуться»*.

Навернутися треба насамперед серцем, — тоді Бог через серце відкриє людині вуха й очі для пізнання самої себе і свого взаємозв'язку з усім всесвітом.

Адже за кожним символом у світоглядній системі наших предків приховане певне фізичне явище, певна закономірність взаємодії божественних енергій творення. І ці різноманітні прояви Божої сили, які люди персоніфікували у своєму релігійному пантеоні, сучасній людині не варто спрощувати та спобутовізовувати, сприймаючи кожне слово міфу буквально, як це зробили, скажімо, греки. Вони навіть творця найвищого рівня опустили на Землю і показують туристам печеру, в якій жив Зевс. За такого підходу до древніх релігійних понять у сучасної молоді закономірно напрошується висновок про вигадки примітивних людей.

До того ж, якщо автори подібних «реконструкцій» пишуть про «богів» древності в минулому часі й розповідають «історійки» про те, як вони втручались у життя і долю людей, як люди постійно задобрювали їх та приносили якісь жертви, логічно виникає питання: а куди ж поділися всі ці ненаситні й марнославні «боги»? Якщо вони справді причетні до творення світу, то нема потреби їм «розбігатися» лише тому, що люди перестали у них вірити чи задобрювати їх примітивними жертвами.

А якщо вони були, є і вічно будуть носіями різнопроявлених енергій Єдиного Творця, — то, напевно, сучасній людині варто повернутися до глибшого розуміння своєї взаємодії з Божественною Ієрархією світу і прийняти її на новому, найсучаснішому рівні пізнання його законів.

Не можу визнати світогляд праукраїнців примітивним, тому в цій книжці спробую показати його глибинну мудрість та універсальність, що випливає саме з розуміння фундаментальних фізичних і духовних закономірностей буття людини та всесвіту.

Спробуймо разом на прикладі сучасних наукових понять збагнути, які знання заховані за зовнішньою оболонкою міфів і символів...

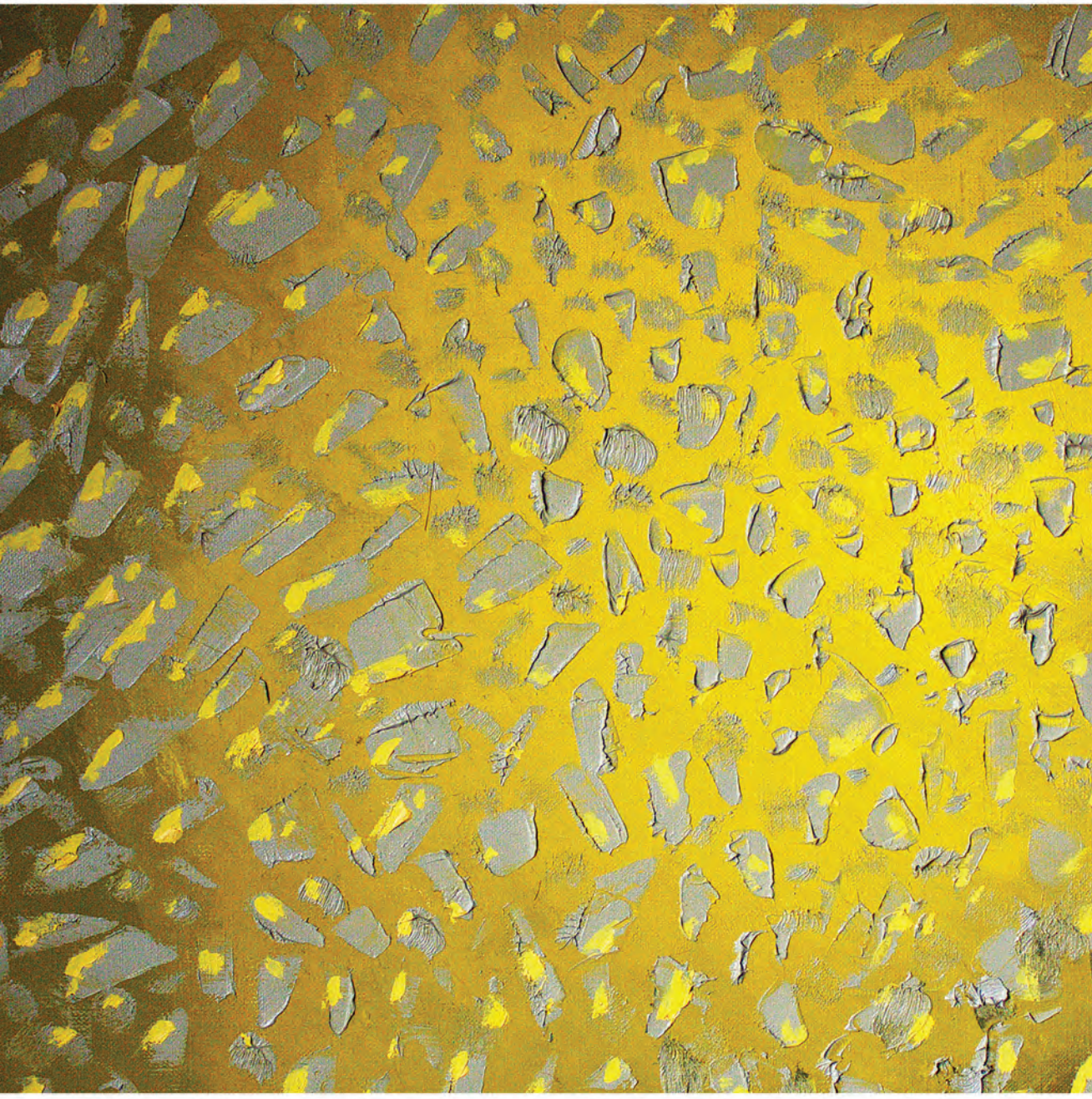

Василь Химочка. Спалах. Полотно, темпера; 2004.

СОТВОРЕННЯ

«Хто знає, звідки виник цей світ?
Можливо, навіть той,
хто дивиться з небес, — не знає..»

З Гімну «Рігведи»

«Світ був створений як жива істота,
наділена душею і розумом»

Платон. «Тімей»

НАВА, АБО НАЩАДО

Теорії чи концепції зародження світу творять свій барвистий пантеон, але жодна з них не має чіткого беззаперечного підґрунтя.

Згідно з теорією стаціонарного стану, Всесвіт існував вічно, а теорія так званого Великого вибуху стверджує, що він міг виникнути унаслідок вибуху потужного згустку нейтронів. Це не заперечує Божественного походження всього сущого, бо в науки нема «доказової бази» для твердження ні «за», ні «проти». Але й не пояснює, чому і заради чого у Всесвіті виникла Земля, що стала колискою створеної «за образом і подобою» Творця людини.

Погляди сучасної християнської науки на це запитання теж не є однозначними. Так звані «креаціоністи» вимагають сприймати слова з Біблії про творення світу буквально: світ створений за шість днів, і вік його, згідно з біблійними свідченнями, становить від 4 до 10 тисяч років. Безумовно, щодо цього релігія повністю розходиться з наукою і з реальністю.

Представники прогресивнішого т.зв. теїстично-еволюційного напрямку вважають, що слова Біблії не треба тлумачити буквально — і слово «день» у «Книзі Буття» може означати цілу «добу» в історії людства тривалістю навіть мільйони років.

Хоч як би хто тлумачив для себе книгу Буття, вона доносить нам найважливіше: **світ творився згідно з Божественним Задумом, Ідеєю, Думкою, Словом**.

Творення у глобальному розумінні — це безперервний та вічний процес народжень, трансформацій усього безмірного простору Буття. Наша планета в цьому безмірі — маленька пилинка, котра, однак, є дуже важливою часточкою Божого задуму. В Творця нема великого і малого: вся велич Всесвіту ховається у його найменших часточках.

Тому для нас важливим є все, що стосується творення нашого земного мікровсесвіту.

«На початку сотворив Бог небо і землю. Земля ж була пуста і порожня, та й темрява була над безоднею, а дух Божий ширяв над водами. І сказав Бог: «Нехай буде світло!» І настало світло. І побачив Бог світло, що воно добре, та й відділив Бог світло від

темряви. Назвав же Бог світло — день, а темряву назвав ніч. І був вечір, і був ранок — перший день.

Тоді сказав Бог: «Нехай посеред вод буде твердь, і нехай вона відділяє води від вод!» І зробив Бог твердь і відділив води, що під твердю. Тож сталося так. І назвав Бог твердь — небо. І був вечір, і був ранок — день другий.

Тоді сказав Бог: «Нехай зберуться води, що під небом, в одне місце, і нехай з'явиться суша». І так сталося. І назвав Бог сушу — земля, а збір вод назвав морями. І побачив Бог, що воно добре. Бог сказав: «Нехай земля ростить рослини: траву, що розсіває насіння, і плодові дерева, що родять плоди з насінням, за їхнім родом на землі». І так сталося. І вивела земля з себе рослини: траву, що розсіває насіння за своїм родом, і дерева, що родять плоди з насінням у них, за своїм родом. І побачив Бог, що воно добре. І був вечір, і був ранок — день третій...»

Так описаний цей процес народження земного світу в Книзі Буття, яка є найдревнішим текстом Старого завіту.

Який же вигляд має «концепція» творення в космогонії найдревніших цивілізацій світу?

Вкривала пітьма пітьму споконвіку,
Цей всесвіт ввесь — мов океан без світла...

Можливо, той «океан без світла» був приблизно таким, як один із його «ликів» зафіксував на фото телескоп Хаббла?

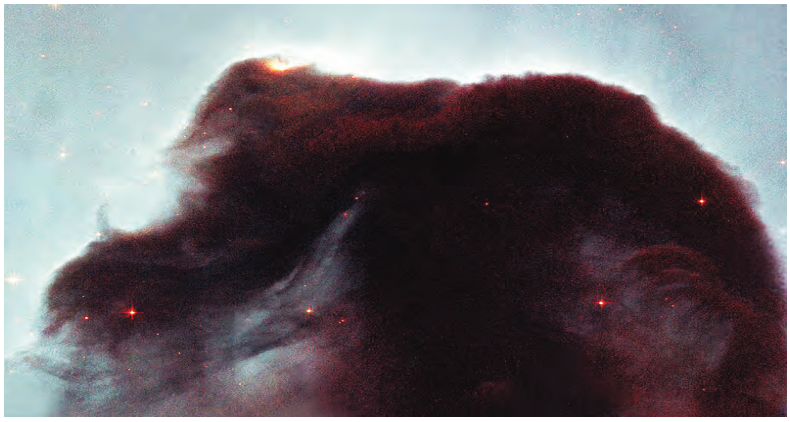

І саме у глибині цього вічного мороку спалахнули іскринки надщільного вогню, що народжує світи:

Той зародок, що хаосом був вкритий,
Один від сили спеки народився...

Так ідеться в космогонічних піснях «Рігвіди» — однієї з найдавніших епічних пам'яток людства.

Народження з Хаосу. Фото з телескопа Хаббла.

Древні єгиптяни називали цей морок першотворення Нуном, і в їхньому божественному пантеоні Нун — на першому місці як батько всіх богів. Шумери вважали джерелом творення матір усіх богів Тіамат. Греки називали первісний океан Хаосом.

Давні українці той безмовний «океан без світла» називала Навою, Нащадом. Можливо, саме від цього міфологогічного Нащада в українській мові є слово «нащадки» — ті, які прийдуть з Нащада, з невидимого джерела Буття, в якому народжуються світи, зірки, люди, всі творіння.

Подібна модель зародження всесвіту сьогодні науково підтверджена.

У давній українській писемній пам'ятці, що зафіксувала окрушини космогонічних знань наших пращурів, — «Велесовій книзі,» — невидимий простір Буття називається Навою.

Використовуючи сучасну наукову термінологію, можна вважати, що Нава — це протоматерія або «темна матерія». Нава (невидима) — вічна і безмежна, а посеред неї Даджбог (Бог-Творець, Той, який дає) «таємно уклав Праву» — сам закон Буття, впорядкований задум (одухотворений і запліднений зародок). Права — закон Творця, а Правда (дар Прави) — відображення у свідомості людини цього закону.

«А по Праві, як пряжа, тече Ява, — і та створила життя наше», — йдеться у «Велесовій книзі».

Ява, тобто проявлений світ — це згустки структурно-організованої протоматерії і її енергії (сучасний науковий термін).

Божа мудрість і одкровення істини були наявні між людьми від сотворення світу, — а це вже мільйони і мільярди літ. І якщо «читати» ці одкровення не примітивною мовою культів, а перевести алегорії та символи давнього світогляду на сучасну мову науки, ми отримаємо зрозумілішу і чіткішу картину світотвору.

Протоматерія, «темна матерія», первинний хаос — Нава, нащадо світу. Права — Божественна геометрія Всесвіту: з погляду квантової фізики, її можна розглядати як свідомість, котра керує протоматерією. За уявленнями сучасних фізиків, усе матеріалізується з порожнечі, яку вчені називають «квантовим полем», «нульовим полем» або «матрицею». В цій порожнечі прихована енергія, що може перетворюватися на матерію.

І древні міфи стверджують, що тією силою, яка народжує щось із нічого, є думки, засіяні Любов'ю Творця, що простяглися наскрізь у безмовному океані Нави. Вони і є тією «пряжею вічності», яку наші предки називали Правою. По ній тече Ява — проявлена матерія, видимий світ.

Продовжуючи тему світотвору, космогонічна пісня Рігвіди розвиває тему вогненного зародка:

Любов спочатку виникла від нього,
Що стала для думок живим насінням...
Думок тих промінь наскрізь простягнувся...

Зверніть увагу, як точно і яскраво «ілюструє» слова з давньої космогонії фото зі сучасного телескопа. Промені, простягнуті у космосі на мільйони світлових років, творять візерунок, який часто трапляється у нашій вишивці, писанкарстві, орнаментальному мистецтві.

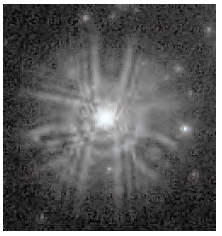

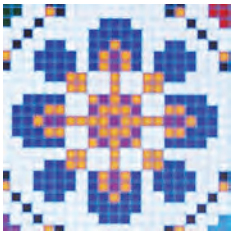

Закон Прави — це вселенський закон віддзеркалення: Всесвіт миттєво реагує на кожну думку, імпульс, слово, дію.

Народна мудрість стверджує: *«Що посієш, те й пожнеш».*

Недаремно всесвітньовідомий творець найновітніших технологій Никола Тесла занотував у записках: *«Кожна жива істота — це механізм. Хоча, як здається, впливає на нього лише безпосереднє середовище, сфера зовнішнього впливу простягається на безконечну відстань.*

Нема такого сузір'я, туманності, сонця чи планети в всіх глибинах безмежного простору, нема такої блукаючої зірки в небесах, яка би не виявляла деякого впливу на його долю, — не в туманному та уявному смислі астрології, а в суворому і позитивному смислі фізичної науки.

Можна сказати більше. Нема такої істоти, наділеної життям, — від людини, яка підкорює стихії, до найменшого створіння, — в усьому цьому світі, — яке б само, своєю чергою, на нього не впливало. Яка б дія не зароджувалася силою, навіть безмежно мала, — космічна рівновага порушується, і виникає вселенський рух».

У своєму останньому інтерв'ю Тесла стверджував, що спочатку була енергія, а потім виникла матерія. І ці його слова перегукуються із твердженням «Велесової книги»: спершу Нава, а потім проявляється Ява. Ява — видимий матеріальний світ, у якому все є змінним і тлінним. Проявившись у Яві, давши сходи і насіння, всі матеріальні творіння знову повертаються в Нави, у праджерело вічної енергії: *«Доти є Нава і по тому є Нава, а в Праві ж є Ява», — стверджує «Велесова книга».*

ЗМІСТ

Міф, символ, світогляд 2

СОТВОРЕННЯ 7

Нава, або нащадо 8
Космогонія древніх 16
Світобудова як мислений образ 20

РИТМИ ВСЕСВІТУ 27

Голос і відлуння 28
Танок життя 31
Двоєдиність 38

СПОКОНВІКУ ГОЛОС 45

Мова – інструмент сотворення 46
Благо-слово 48
Материнське благословення 51

СТРУКТУРА СВІТОРУХУ 57

Найбільше у найменшому 58
Політ крізь вічність 81

СИМВОЛИ ПЕРВОТВОРУ 93

Світове дерево 94
Міфологічні образи райського дерева 104
Первинні символи дерева життя 107
Материнство землі 122
Первородна мати 135

ЄДИН І МНОЖЕСТВЕН 147

Первоелементи 148
Хрестовина світу 152
Символ небесного вогню 160
Первинна структура матеріального світу 175
Трійця і тризуб 178
Символи зачаття 182
Єдність первоелементів 192
Структура води: двоначало 194
Наріжний камінь – зірка алатир 198
Дев'ятина 203

ВІЗЕРУНКОВИЙ РУНОПИС 205
Брокарська руїна 221
ВИШИВАНА ДОЛЯ 227
Сорочка 228
Рушник і хустина 236
Ляльки-обереги 244
Рослини-обереги 247
Обереги рай-дуги 250
За образом і подобою 257
Одягни себе у світло думок 258
Вслухаючись у серцебиття всесвіту 262
У ритмах музики сфер 264